

Møtedato: 25. mai 2011

Arkivnr.:

Saksbeh/tlf: Gunnel Axelsson, 75 51 29 00

Dato: 12.5.2011

Styresak 59-2011 Etske retningslinjer i Helse Nord – revisjon

Innledning

Gjeldende etiske retningslinjer ble vedtatt av styret i Helse Nord RHF i styremøte, den 2. mai 2007, og senere oppdatert i styremøte, den 22. august 2007, jf. *styresak 46-2007 Etske retningslinjer for ansatte i Helse Nord og styresak 78-2006/7 Etske retningslinjer mot kjøp av seksuelle tjenester.*

I den forbindelse ønsket styret at implementeringen av retningslinjene skulle evalueres før utgangen av 2009. Alle ansatte i Helse Nord ble da spurt i en ”questbackundersøkelse” om implementering, kjennskap til og bruk av retningslinjene. Resultatet med samlet vurdering ble lagt frem i styremøte i Helse Nord RHF, den 15. desember 2009, jf. *styresak 111-2009 Evaluering av etiske retningslinjer – Helse Nord.* Styret stilte da krav om at retningslinjene skulle revideres og gjøres mer kjent og mer tilgjengelige for ALLE ansatte i Helse Nord. Arbeidet ble besluttet gjort innenfor rammen av prosjekt Verdibasert hverdag.

Etske retningslinjer gjelder for styrer og alle ansatte i Helse Nord. De er av overordnet karakter og er ment å være generelle rettesnorer som krever refleksjon av den enkelte. De aller fleste av Helse Nord's ansatte er i tillegg underlagt egne yrkesetiske retningslinjer.

Helse Nord RHF har på lik linje med andre regionale helseforetak inngått avtaler på nasjonalt nivå med LMI (Legemiddelindustriforeningen) og LFH (Leverandørforeningen for helsesektoren).

Retningslinjene er et viktig verktøy for ledere, medarbeidere og styremedlemmer, som sier hvordan Helse Nord som organisasjon ønsker at den enkelte skal opptre og forholde seg.

Arbeidsprosess

Et første revidert forslag ble sendt på høring til konserntillitsvalgte og konsernverneombud (KTV/KVO) i Helse Nord RHF, til helseforetakene gjennom direktørene og til klinisk etikkomité (KEK).

Formelle høringsvar er levert fra KTV/KVO og fra KEK i Helse Finnmark HF, se vedlegg.

I det forslaget som nå foreligger er det tatt hensyn til høringsuttalelser og uformelle synspunkter via e-post, se vedlegg om oppsummering av e-postuttalelser.

Endringer og høringsvar

Revideringen av retningslinjene er stort sett redaksjonelle. Retningslinjene er skrevet i ”Du-form” for mer direkte å rette seg til den enkelte, og rekkefølgen er noe endret for å få en mer logisk skriving.

Endringer:

”Åpenhet” som eget område utgår, og ”Representasjon i inn og utland” er endret til ”Kjøp av seksuelle tjenester”.

Områdene som omhandler ”Gaver, kurs, - kongresser og konferanser” er tilpasset de nasjonale avtalene med LMI og LFH. Formuleringen som er valgt er tilsvarende den som er brukt i avtalene og vil gi nødvendig rom for kongresser osv.

Vedrørende ”Varsling av kritikkverdige forhold”: Her legges det til rette for anonym varsling.

Nye områder er *Forskning og publisering* med link til forskningsetikkloven og *Etisk rekruttering*. Dette er i samsvar med bestilling i Oppdragsdokumentet til RHF 2011.

Flere linker til lover på Internett er satt inn i teksten etter anbefaling fra høringsuttalelse.

Planen er at retningslinjene skal gjøres tilgjengelige for e-læring på helseforetaksnivå, og at de også lages i form av en trykksak.

Kvalitet – trygghet – respekt

De reviderte retningslinjene speiler tydeligere alle våre fire hovedoppgaver, i tillegg til behandling og pleie også forskning, opplæring og undervisning.

Etikk er en viktig del i kvalitetsarbeidet, og gjennom denne revidering av retningslinjene vil dette fremme en økt **kvalitet** generelt.

Etiske retningslinjer som er oppdatert og mer lett tilgjengelige vil skape en større **trygghet** for den enkelte.

Hvordan vi som Helse Nord medarbeidere og styremedlem skal opptre og forholde oss og vise **respekt** for våre brukere, våre samarbeidspartnere, våre studenter, er nå presentert på en tydeligere måte.

Medbestemmelse

Revisjon av etiske retningslinjer i Helse Nord ble drøftet med de konserntillitsvalgte og konsernverneombud i Helse Nord RHF, den 10. mai 2011 med følgende enighetsprotokoll:

Partene viser til det framlagte forslag og slutter seg til forslag til Etiske retningslinjer i Helse Nord, med de endringer som kom frem under behandling av saken.

Konklusjon

Det anbefales at styret vedtar de reviderte etiske retningslinjer for Helse Nord, og at de gjøres lett tilgjengelig gjennom e- læring og trykksak.

Styret i Helse Nord RHF inviteres til å fatte følgende vedtak:

1. Styret vedtar de reviderte etiske retningslinjer for ansatte, ledere og styremedlemmer i Helse Nord, slik de ble lagt frem i denne saken.

2. Etiske retningslinjer for ansatte, ledere og styremedlemmer oversendes helseforetakene, og de gjøres lett tilgjengelig, f. eks. gjennom publikasjon på Helse Nord's hjemmesider, e-læring og egen trykksak.

Bodø, den 12. mai 2011

Lars Vorland
Adm. direktør

Vedlegg: Etiske retningslinjer for Helse Nord, revidert – utkast
Høringssvar fra konserntillitsvalgte og konsernverneombud i Helse Nord RHF
og klinisk etikkomité i Helse Finnmark HF
Oppsummering synspunkter på e-post fra adm. direktør og leder klinisk
etikkomité i Universitetssykehuset Nord-Norge HF

Etiske retningslinjer for Helse Nord

De etiske retningslinjene gjelder for deg som er ansatt eller styremedlem i Helse Nord. De gjelder sammen med eventuelle egne yrkesetiske retningslinjer du er underlagt. Samlebegrepet "Helse Nord" omfatter alle helseforetakene og RHF-et i foretaksgruppen. Retningslinjene er av overordnet karakter og er ment å være generelle rettesnorer som krever refleksjon av den enkelte.

Verdigrunnlag

Helse Nord skal levere spesialisthelsetjenester i Nord-Norge og på Svalbard, som innbyggerne har behov for og krav på, uavhengig av økonomi, sosial status, alder, kjønn, seksuell legning, kulturell, religiøs og etnisk bakgrunn. Også forskning, utdanning, opplæring av pasienter og pårørende er en del av vår virksomhet. Helse Nord skal i alle sammenhenger være basert på våre verdier, som er:

- **Kvalitet** i prosess og resultat
- **Trygghet** for tilgjengelighet og omsorg
- **Respekt** i møtet med våre brukere og samarbeidspartnere

Helse Nord er et arbeidsfellesskap der alle lojalt bidrar til å virkeliggjøre vår visjon, våre mål og våre verdier. Vår etikk og vårt miljø-, og samfunnsansvar skal være synlig internt og eksternt.

Stolthet og lojalitet

Helse Nord ønsker å fremme en kultur med stolte og lojale medarbeidere. Rettsregler, etiske retningslinjer og lederbeslutninger er noen ytre rammer som gjelder for den enkelte medarbeiders virke.

Lojalitetsplikt betyr ikke at du må følge pålegg som er ulovlige. Du både kan og bør reise nødvendige motforestillinger før en avgjørelse tas slik at saksforberedelsen gir et mest mulig komplett bilde av ulike hensyn og verdier i saken. Når beslutninger så er tatt, forventes det at disse blir fulgt.

Ytringsfrihet

Alle har en grunnleggende rett til å ta del i den offentlige debatt. Det er viktig at du med din fagkunnskap bidrar i samfunnsdebatten.

Når du deltar i det offentlige ordskiftet, må dette gjøres innenfor foretakets kommunikasjonsstrategi. Som ansatt må du vurdere grensegangen mellom ytringsfrihet og lojalitetsplikt.

Når du ytrer deg offentlig skal du alltid presisere at uttalelsen står for egen regning hvis personlige synspunkter fremmes.

Habilitet

Det er avgjørende for tilliten til Helse Nord sin virksomhet at det ikke kan reises tvil om at en hver sak behandles og avgjøres på en upartisk måte, upåvirket av dine personlige interesser. Du skal derfor gjøre deg kjent med habilitetsbestemmelsene i [forvaltningsloven kapittel II](#), og

forholde deg til disse. Samarbeid mellom Helse Nord og eksterne aktører skal foregå på en slik måte at verken pasienter, pårørende, studenter, eksterne forbindelser eller samfunnet for øvrig kan trekke foretaket eller din uavhengighet i tvil.

Varsling om kritikkverdige forhold

Du skal varsle om kritikkverdige forhold, som for eksempel ved brudd eller begrunnet mistanke om brudd på sikkerhetsbestemmelser, korrupsjon, forbrytelser og misligheter. Varsling skal normalt skje til nærmeste leder, men kan også skje til andre overordnede, tillitsvalgte/verneombud eller internrevisjonen. Om nødvendig kan du varsle anonymt. Hvis spesielle forhold gjør det vanskelig å ta saken opp internt, kan du varsle offentligheten, for eksempel offentlig kontroll- eller tilsynsmyndighet, politi eller media.

Dersom du vurderer å varsle, bør du stille deg selv spørsmål bl.a. om hva motivet for varslingen er og om forholdet objektivt sett må vurderes som alvorlig.

Varsling skal ikke medføre interne sanksjoner.

Forvaltning av Helse Nord's ressurser

Helseforetakets ressurser skal forvaltes mest mulig rasjonelt. Enhver må vurdere om ressursene brukes på fornuftig og formålstjenlig måte.

Innkjøp

Lov om offentlige anskaffelser med tilhørende forskrifter gjelder for alle kjøp du gjennomfører eller er involvert i. Regelverket legger til rette for at du skal kunne opptre slik at allmennheten får tillit til at store og små innkjøp skjer på en riktig og samfunnstjenlig måte. Du er derfor forpliktet til å følge regelverket og være lojal til inngåtte avtaler.

Gaver og andre fordeler

Hovedregelen er at du ikke skal motta gaver, verken for deg selv eller andre. Dette omfatter også mottak av, eller legge til rette for å motta, reiser, hotellopphold, bevertning, rabatter, lån eller andre ytelser eller fordeler som er egnet til, eller av giveren ment til, å påvirke dine tjenestehandlinger.

Du skal heller ikke gi eller tilby gaver eller andre fordeler som er egnet eller ment til å påvirke mottakerens tjenestehandlinger, eller bruke din stilling til å skaffe deg eller andre en uberettiget fordel. Dette gjelder også i tilfeller hvor eventuelle fordeler ikke vil påvirke dine tjenestehandlinger.

Påskjønnelser som f.eks. blomster og annet som ikke har omsetningsverdi, og som åpenbart ikke har til hensikt å påvirke din tjenesteutøvelse kan du ta imot. Andre gaver må vurderes opp mot Helsepersonelloven og inngåtte avtaler som for eksempel med Legemiddelindustriforeningen (LMI) og Leverandørforeningen for helsesektoren (LFH)

Mer informasjon:

[Forskrift om gaver mv. til helsepersonell,](#)

[Avtale med Legemiddelindustriforeningen \(LMI\)](#)

[Avtale med leverandørforeningen for helsesektoren \(LFH\)](#)

Kurs, kongresser og faglige møter

Det er positivt om virksomheter, enheter, faggrupper og du som fagperson deltar eller bidrar faglig i kurs, kongresser og faglige møter. Invitasjonen skal gå til foretaket og det skal fremgå av invitasjonen hvem som arrangerer og betaler en aktivitet. Du som ansatt har ansvar for klarering, foretaket må godkjenne aktiviteten og skal kunne dokumentere godkjente aktiviteter.

Reise- og oppholdsutgifter ved deltagelse på kurs og kongresser skal som hovedregel dekkes av helseforetaket. Forutsetningen for eventuelle unntak er blant annet at arrangementet er vesentlig for faglig oppdatering og for helseforetakets samlede kompetanseutvikling og strategi.

Kurs, seminarer, kongresser og faglige møter i egen regi av foretaket skal som regel arrangeres uten økonomisk eller praktisk medvirkning fra leverandører eller mulige leverandører.

Hvis helseforetaket på annen måte involveres i arrangementer, for eksempel når en fagforening, leverandør eller potensiell leverandør spør om faglig bistand, bruk av helseforetakets lokaler eller lignende, skal dette avklares i forkant og synliggjøres skriftlig.

Avtalene med Legemiddelindustriforeningen (LMI) og Leverandørforeningen for helsesektoren (LFH), skal følges.

Kjøp av seksuelle tjenester

Når du representerer Helse Nord er det ikke tillatt å kjøpe seksuelle tjenester verken i Norge eller i utlandet. Dette gjelder så vel innenfor eller utenfor arbeidstid.

Etisk rekruttering

Global mangel på helsepersonell og skjev fordeling mellom land fører blant annet til at store befolkningsgrupper i utviklingsland ikke får helsetjenester. Norge har forpliktet seg til ikke aktiv rekruttering av helsepersonell fra land som selv har mangel på slikt personell, og det forutsettes at all rekruttering skjer i samsvar med WHO's internasjonale retningslinjer for etisk rekruttering.

Bistillinger og bierverv

Det er positivt om du påtar deg eksempelvis undervisnings- og forskningsoppgaver ved universitet og høyskoler. Bistillinger eller andre oppgaver skal likevel ikke skape tvil om din integritet eller ansettelse i Helse Nord. Dette betyr at du ikke kan gå inn i bistillinger som står i konkurranseforhold til egen virksomhet, eller har et omfang som gjør at det går ut over ditt ordinære arbeid. Tilsvarende skal ikke bierverv belaste egen virksomhets infrastruktur eller andre ressurser med mindre dette er avtalt på forhånd.

Bistillinger og bierverv avklares i forkant med nærmeste leder. I tilfeller hvor dobbel lønn er aktuelt (honorar fra biarbeidsgiver + lønn fra hovedarbeidsgiver) skal eventuell trekk i lønn fra hovedarbeidsgiver avklares.

Du må heller ikke ha eierskap eller styreverv i virksomhet som konkurrerer med, eller har et forretningsmessig forhold til, helseforetak eller virksomhet eid av helseforetak.

Forskning og publisering

Forskningsetikkloven gjelder for all vår forskningsvirksomhet. Vancouver-reglene for forfatterskap ved publisering av vitenskapelige arbeider skal alltid følges.

Mer informasjon:

[Vancouver reglene](#)

[Forskningsetikkloven](#)

(Vedtatt av styret i Helse Nord RHF 2. mai 2007. Oppdatert 22. august 2007 og xx.xx 2011.)

KVO

KONSERNTILLITSVALGTE HELSE NORD RHF
KONSERNVERNEOMBUD HELSE NORD RHF

Dato: 13. mai 2011

HØRING – ETISKE RETNINGSLINJER HELSE NORD

Vi viser til høringsbrev av 090211 og reviderte etiske retningslinjer av samme dato som er sendt ut til høring og vil gjerne gi vår uttalelse slik vi er invitert til.

Først av alt si oss enig og fornøyde med at denne også sendes på høring hos KEK på HF nivå.

Vi støtter at det reviderte forslaget er endret til "DU" form, og at dokumentet er kortet ned. Dette gjør at hver enkelt ansatt lettere kan få et eierforhold til Helse Nord's etiske retningslinjer.

KTV/KVO har bedt om innspill fra tillitsvalgte i HFene og vi har blant annet fått innspill som gir uttrykk for at ordet "skal" benyttes ofte. Vi ber om at det rent generelt kan sees på om det er muligheter for å bytte ut ordet "skal" med ordet "bør" eventuelt benytte setningen "du har et særskilt ansvar for....".

I tillegg ønsker vi å komme med noen synspunkter til noen av punktene i etiske retningslinjer.

Ytringsfrihet: Vi mener at dette punktet bør omformuleres slik at det ikke fremkommer som negativt at man deltar i en offentlig debatt.

Grensen mellom ansattes ytringsfrihet og lojalitetsplikt, innebærer mange skjønnsmessige vurderinger og det er vanskelig å si noe kortfattet om hvor grensen går.

Måten innskrenkningene i ytringsfriheten er formulert på i de etiske retningslinjene, kan imidlertid kanskje synes å være unødvendig uklare. Dette vil i seg selv kunne være med på å skape en usikkerhet for de ansatte på en slik måte at de kanskje vegrer seg for å uttale seg i en større grad enn det egentlig er grunnlag for.

Dette vil i så fall være uheldig og bør forsøkes unngått.

Vi anbefaler at det legges ved en link til Grunnlovens § 100 om Ytringsfrihet og Helse Nord's vedtatte kommunikasjonsstrategi.

Varsling om kritikkverdige forhold: Vi foreslår at dette avsnitt omformuleres. Avsnittet kan oppfattes som en advarsel mot å varsle. Vi anbefaler her å legge ved link til Arbeidstilsynet, for eksempel <http://www.arbeidstilsynet.no/fakta.html?tid=92257>

Organisasjon	Navn:	Telefon:	Mobil:	e-post:
Akademikerne	Fredrik Sund		90 16 70 28	fredrik.sund@helse-nord.no
LO-stat	Kari B. Sandnes		41 22 49 94	kari.sandnes@helse-nord.no
SAN	Tove Elisabeth Svee		97 60 28 85	tove.elisabeth.svee@helse-nord.no
Unio	Sissel Alterskjær		99 03 60 88	sissel.alterskjaer@helgelandssykehuset.no
YS Spekter	Ann-Mari Jenssen	75 42 40 93	97 58 10 79	ann-mari.jenssen@helse-nord.no
Vernetjenesten	Trine Merete Hansen		48 19 61 28	trine.merete.hansen@unn.no

Gaver og andre fordeler

Vi er enig i prinsippet i dette punktet, men vi gjør oppmerksom på at kronebeløpet i Helse Nord's etiske retningslinjer ikke er i samsvar med hva som vises til i forarbeidet til helsepersonelloven § 9 andre ledd om gaver fra pasient til helsepersonell, her antydes det at en grense bør gå ved ca. 1000 (tusen) 1998-kroner. Departementet antar at det ved vurderingen av hvor grensen skal gå for gaver fra industri, leverandører og andre, vil kunne være relevant å se hen til den beløpsgrensen som er antydnet for gaver fra pasienter. Departementet understreket at dette vil måtte vurderes konkret, og at en ren pengegave som gis fra legemiddelindustri til helsepersonell lettere vil sies å være utilbørlig enn dersom tilsvarende pengegave ble gitt fra en pasient som er tilfreds med utført helsehjelp. Det kan derfor synes som om det trenges en presisering på at det er valgt en annen beløpsgrense i Helse Nord.

Vennlig hilsen

Konserntillitsvalgte og konsernverneombud i Helse Nord

Fredrik Sund
Akademikerne
(sign.)

Ann-Mari Jenssen
YS Spekter
(sign.)

Tove Elisabeth Svee
SAN
(sign.)

Sissel Alterskjær
Unio
(sign.)

Kari B.Sandnes
LO-stat
(sign.)

Trine Hansen
Konsernverneombud
(sign.)

Klinisk etikk-komité
v/Kari Milch Agledahl
kari.agledahl@helse-finnmark.no

Helse Nord
v/prosjektleder Gunnel Axelsson

Høringssvar etiske retningslinjer for Helse Nord, deres ref 2011/43

Vi viser til invitasjon til å kommentere høringsutkastet til revisjon av felles etiske retningslinjer for Helse Nord, og har følgende kommentarer:

- 1) Det står under "omdømme": "Det er ditt ansvar å utføre dine oppgaver og opptre utad på en etisk forsvarlig måte, som ivaretar Helse Nord's og det offentlige helsevesenets renommé." Vi reagerer på at å opptre etisk er begrunnet i ivaretagelsen av Helse Nord's renommé. Vi oppfatter at formuleringen blander regler av hensyn til bedriften og reelle etiske regler.
- 2) Kjøp av seksuelle tjenester, etisk rekruttering og lojalitetsplikt står side om side. Vi har diskutert om lojalitetsplikten virkelig et *etisk* hensyn? Dersom lojalitetsplikt, innkjøp og bistillinger virkelig skal reguleres av etiske retningslinjer, burde man bestrebe seg på å begrunne reglene etisk (og ikke av generelle hensyn til foretaket).
- 3) Punktet om gaver veldig strengt: "Alkoholholdige gaver eller gaver med verdi over NOK 100,- eller den til enhver tid gjeldende beløpsgrense som er fastsatt i LMI/LFH, skal ikke mottas uten aksept fra nærmest overordnet leder. Strengt tatt vil vel det bety at man ikke kan ta imot et krus eller en konfekteske e.l. når man f.eks. har holdt et foredrag? Dette er strengere enn lovteksten det er henvist til.
- 4) Verdigrunnlag: Det kom forslag om at "Seksuell legning" må inn som en av presiseringene under dette punktet. Begrunnelsen er at dette er noe som inngår i FN's diskrimineringskriterier. (Spørsmålet er aktuelt for eksempel i forbindelse med assistert befruktning, der lesbiske på lik linje med heterofile par skal kunne få inseminasjon siden 2009.) Her var det imidlertid ulike syn i komiteen, der andre mente at for mange presiseringer ikke er ønskelig. For detaljerte presiseringer kan virke som detaljstyring som kan tilsløre at det er et etisk grunnlagsdokument det er snakk om, samt at det kan slå uheldig ut overfor grupperinger som ikke er listet opp.
- 5) Verdigrunnlag – videre: Komiteen ønsker presiseringen "kulturell og religiøs bakgrunn" som en kategori: "Helse Nord skal levere spesialisthelsetjenester i Nord-Norge og på Svalbard, som innbyggerne har behov for og krav på, uavhengig av økonomi, sosial status, alder, kjønn og kulturell, religiøs eller etnisk bakgrunn.
- 6) Varsling av kritikkverdige forhold: Vi foreslår at varsel også kan skje til Helsetilsynet/ Fylkeslegen. Det ble reist forslag om at det bør komme inn noe om brudd på forsvarlighet i følge Helsepersonellovens  6.
- 7) Kjøp av seksuelle tjenester: Det ble kommentert at begrunnelsen er noe uklar og burde vært bedre begrunnet.. Slik det står nå, kan det oppfattes som om kjøp av sex er ok ellers, bare ikke når man er representant for Helse Nord. Kjøp av sex er et lovbrudd, også om det skjer utenlands. Det ble reist forslag om å konkretisere at også kjøp av pornografisk-betal-tv på hotell der man bor i forbindelse med tjenestereise er kjøp av seksuelle tjenester. Her var det uenighet innad i komiteen, der andre medlemmer ikke ønsker for sterk detaljstyring i et dokument om etiske retningslinjer.

Vennlig hilsen Karen Lorentzen, referent
karen.lorentzen@helse-finnmark.no

Oppsummering innkomne synspunkter via e-post fra direktør og leder for KEK, UNN HF.

Redaksjonelle synspunkter

Leder for KEK mener at - " Beslutningen om å føre retningslinjene i "du -form" virker lite gjennomtenkt. Etter min oppfatning innebærer denne tilnærmingen en tilsløring av retningslinjenes intensjon og som et forsøk på å gjøre budskapet "hyggelig ".

Arbeidsgruppen har fått flere positive synspunkter på dette og har valgt å beholde skrivningen i "Du" form.

Synspunkter vedrørende "Kurs, kongresser og faglige møter"

Direktør mener at - "Problemet oppstår når faglige foreninger arrangerer slike møter så tett integrert i sykehusets virksomhet at det blir uklart hvem som egentlig er arrangør. Eksempel: Nordisk øyelegeforening arrangerer sin årlige kongress i Tromsø. Foreningens styre står som arrangør, men arrangementskomiteen er alle øyeleger ansatt på UNN, og møtet foregår i UNNs og/eller UiTs lokaler, med støtte fra leverandørindustrien. Er det lov, eller er det ikke lov?? Hvis det ikke er lov, stiller vi oss på sidelinjen i det internasjonale fagmiljøet, og Tromsø blir uaktuell som internasjonal kongressby".

Arbeidsgruppen har omformulert dette delvis, men mener at retningslinjer er av slik karakter at de skal gi retning og ikke svar på om "det er lov eller ikke lov". Nettopp for å sikre at det ikke oppstår uheldige sammenblandinger av roller og/eller bindinger, er vurdering i det enkelte tilfelle nødvendig. Formuleringen gir nødvendig rom for kongresser mv, og vi har derfor valgt å beholde den som den er, også fordi den er tilsvarende formuleringen brukt i inngåtte avtaler med LMI og LFH.